

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an: 2 Dolars

Édition spéciale: 3 Dolars.

ADRESSE

"İdjtihad,, Constantinople

Téléph: St. 865

xxvième ANNÉE

1 Mars 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No: 316

ABONEMAN:

Seneliği [24Nusha] Türki-
ye için 2 1/2, Âlâ kâğıd-
lısı 5 Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève.

Yirmi altıncı sene

1 Mart 1931

III.—İstikbalin dini hakkında intişar etmiş olan bir çok yeni eserlere karşı çıkarmak istemiş olduğumuz bu istikbalin din *yokluğu* kelimesi üzerinde aldanmamak esasî keyfiyyetdir. Bu muhtelif eserler bize, bir su'i tefehhumden ileri gelen i'tilaf fikdanları[Equivoque]üzerine istinad ediyor göründüler.

içtima'î, günün birinde, en yüksek düsturlarile cihanî hayatın sırrını bize tevdi' edecekdir demek doğru olurdu.. Sociologia, kâ'inatın hususî bir tasvirini, teşekkül halinde bulunan, bir yerde muvaffak olmayan, bir yerde muvaffak olan mihaniki kuvveti adaletle, hayat için mubarezeyi tedricen uhuvvete tahvil etmeye sa'î bir cem'iyyet olarak derpiş edilen 'alemin 'umumî bir enmuzecini 'arz edebilir. İş bu merkezde olsaydı esasî ve bütün zihayat mevcudlarda [«Etre» lerde] daimî olan ve ehval, şu'ur nuruna girmeye müsa'id olur olmaz meydana çıkmaya daima â-mâde olan kudret [Puissaance] yalnız şu kelime ile ta'rif olunabilir: Cem'iyyet halinde yaşamak kabiliyyeti: **Sociabilité.**»

A.Foullée *La Science sociale contemporaine*, 2e édition, introduction et conclusion) A. Fouillée, yalnız metafizikî ve ahlakî veludiyetini göstermiş olduğu bu nazariyyenin dine tatbikini yapmadı, dinî nokta'î nazardan bu nazariyyenin az feyyaz, daha az velud olmadığına kani'iz, bunu göstereceğiz.

Dinin psychologia'î esasları hakkında Lesbaseilles in cazib mekaleleri *Revue philosophique* de intişar ettiği vakit kitabımız bitirilmiş ve kısmen basılmışdı. 'Unvanından anlaşıldığı vechile, muellif, bilhassa psychologia'î nokta'î nazarda mevki' almış isede, daha evvel mevcut [Préfiguré] mutekaddim ve dinî usture [Mythe] ler ve menasik ile mü'eyyed olmak i'tibaril, içtima'î münasebetlerle ve ma'seri intibakın şera'itle de meşgul olmuştur. Zan ederiz ki bu, dinî ahlakla fazla karışdırmaktır; ahlak, filhakika beşerin ma'serî hayatı üzerine müessirdir; fakat din cihanşumul ma'serî hayat üzerine de mü'essirdir ve bu hayatta eşyanın aynı zamanda fizikî ve metafizikî izahını arar Göreceğiz ki bidayetlerinde dinler, hurafî bir fizikden başka bir şey olmamıştır ve bu fizikde kuvvetlerin yerine iradeler ka'im olmuşdu ve bu vech ile sociologia'î bir şekil alıyordu.

Evvelâ bu eserlerde asıl din, gâh metafizik ile gâh ahlak ile, gâh bunların her ikisile karışdırılıyor, ve bu karışdırma sayesinde zarurî devamî iddi'a olunuyor. Kelimelere haiz olmadıkları bir ma'nayı vermek suretile değil midir ki, mesela M. Spencer *bilinemez* - *Inconnaissable* üzerinde yürütülen her nazariyyeye, (spéculation a) din namı verir, böylece metafizikle karışdırılan dinin ebedî devamını, bu nam vermeden, istinbat etmek kendisince kolay olur;

Bu vech ile gayri şu'urî [Inconscient] ilahiyyatcısı M. de Hartmann gibi bir çok mu'asır filozoflar, sadece, büyük küçük kendi sistemlerine müncer olan bir istikbal dinî tasvir etmek igvasına asla mukavemet etmemişlerdir. Bir çok diğerleri, ba husus liberal protestanlar arasındakiler, din ismini «*rationaliste* ya'ni 'aklî sistemlere vermektedirler.

[devam edecek]

A. D.

BERLİNDEKİ GÜZEL SAN'ATLAR AKADEMİSİNİN
ÜÇÜNCÜ ŞUBESİ

ŞA'İRLİK ŞU'BESİ[*]

Almanyada ediblerden mürekkeb bir akademi tesisi bir çok defa düşünüldü; hatta Almanyanın en büyük alimlerinden bazıları bu fikri lâyihalarda, nutuklarda hararetle tavsiye ettiler. Lâkin bu fikrin hayyizi husule gelmesine mühim bir engel vardı ki o da 1918 yılına kadar Almanyanın muhtelif memleketlerinde türlü türlü derecelerde mevcut nim mutlak ve hükümdar ve hanedanı menfaatine mahsus idare usulü idi. Bu hanedanların bazıları ve bhusus en-kuvvetlisi olan Prusya kralları muharrirlerin keskin kalemlerinden epiyi kuşkuluyorlardı. Son Alman imparatoru ikinci Wilhelm -bazı istisnalardan sarfı nazar- zamanının alman edebiyatını hoş görmüyordu; en ziyade sevilmiş asrî alman ediblerini kendinden uzak tutarak her taraftan alkışlanan piyeslerinin Prusya krallığı tiyatrolarında sahneye konulmasına mâni' olmuşdur.

[.] 313 üncü sayıda bir çok tertib sehville çıkan mekaleyi musahhah olarak tekrar derc ediyoruz. [İctihad]

1918 teşrinisani inkılâbı alman edebiyatı için büyük bir hadise oldu. İnkılâb, ediblere o vakte kadar mahrum kaldıkları resmi takdirin bahş edilmesine ilk kademe oldu. Birçok müşaverelelerden sonra 1926 da Berlindeki Güzel San'atlar Akademisine bir üçüncü şube 'ilâve olundu ki o da Şairlik Şubesidir. (İkinci şube Musiki Şubesidir). Te'sis zamanında dört â'za varken 1926 da 26 â'zaya malik oldu ve 1928 de â'za adedi 31 e iblâğ edildi. Bir vefatla şimdi 30 dur.

Şimdiki 30 âza resmen iki kısma ayrılır : ilk kısım Berlinde oturanlar (11 edib); ikinci kısım taşrada oturanlardır (19 edib). Anlaşılan alman edebiyatı devletin payitahtında henüz toplanmadı. Berlinde oturan âza Daeubler, Döblin, Leonhard Frank, Fulda, Ricarda Huch, Georg Kaiser, Bernhard Kellermann, Loerke, Heinrich Mann, von Molo, Stucken; taşrada oturanlar Bahr, Halbe, Gerhart Hauptmann, Hermann Hesse, Kolbenheyer, Thomas Mann, Mombert, Porten, Ludwig Schaefer, Schickele, Schmidtbonn, Schnitzler, Wilhelm von Scholz, Karl Schönherr, Stehr, Emil Stauss, Fritz von Unruh, Jakob Wassermann, Franz Werfel dirler. Bunlardan 7 si şimdiki Almanyanın dışarısında doğmuştur: Schickele: Alsasda, Schnitzler: Viyanada, Bahr Avusturyada kâin Linz şehrinde, Schönherr: Tiroldeki AXams yani Aksams adlı yerde, Daeubler: Triyestede, Werfel: Pragda, Kolbeheyer: Budapeştede; âzadan 3 kişi esâlet rütbesini ha'iz ailelerendir; bunlardan biri, von Unruh, pek eski ve maruf bir asılzade ailesine mensubdur. Bir âza, Ricarda Huch kadındır.

Âza olan ediblerin şöreti hep bir ayarda değildir. En meşhuru Gerhart Hauptmann'dır. 1862 de doğmuştur. O sırada Fransada, Rusyada icad olunmuş ve bu memleketlerin peşini ta'kiben 1885 de Almanyada da ciddiyle başlayan naturalist yani tabi'ilik mektebi reislerinden olmuştur. O zamandan şimdiye kadar ardi arkası kesilmez fevkalâde bir faaliyet ve hallâkiyet ibraz ediyor. En ma'ruf eseri Culhalar (Die Weber) dir ki 1892 de sahneye konularak cihan edebiyatında tanınmıştır. Hauptman eskiden saray mehafili tartzatına hedef olmuşdu. 1926 da Akademii'nin Şairlik şu'besine girmek istemeyüb ancak 1928 de girmeğe razı oldu.

Hauptmaundan sonra Almanyada ikinci edib Thomas Mann sayılır ki 1901 de çıkmış

olan Die Buddenbrooks namlı bir romanda doğduğu Brem şehrindeki zengin bir tüccar ailesinin kibarlık zirvelerinden düşmesiyle inhitat devrelerini harikulâde zengin levhalarda tasvir etmiştir. Neşriyatının aleni tebcili olmak üzere 1928 de Nobel mükâfatını aldı; bunu alırken bütün alman ediblerini arkasında bırakmıştır.

Şairlik Şu'besinin bir çok alman mehafilinde sevilen diğer meşhur âzası Bahr, Halbe, Fulda, Ricarda Huch, Heinrich Mann (ki Thomas Mannin ağabeyidir). Schnitzler, Wassermann dırlar.

Yeni alman edebiyatının almanlara mahsus bir çok hususâtı vardır. Bunun içinde öyle eserler var ki arzeyledikleri intibalar bir ecnebi muhite uymaz, izhar ettikleri hissiyatı da almandan gayrisinin canına kolayca sinmez. Bu sebebe mebnidir ki alman edebiyatının bazı eserlerini her büyük memleketin diline tercüme ettirip neşretmeğe en cesur ve becerikli kitapçı bile kalkışmayacaktır. Kudret sahibi kavmlardan cinsce, atvarca almanlara en yakını İngiliz kavmidir. Bundan ma'ada şimali Amerika Müttehidesi ahalisinin kesif bir tabakası, iktisadî, siyasî esbabdan dolayı Almanyanı Amerika'ya hicret etmiş efradın ailelerinden ibaret olup alman edebiyatına merakları vardır. İşte bu sebeplerden meşhur alman üdebasının pek çok eserleri İngilterede veya Amerikada İngilizceye tercüme ve İngilizcede neşr olunur. Gerhart Hauptmann'ın İngilizce külliyyatı vardır. Viyanada yaşayan Arthur Schnitzler tiyatrolarda oynatılacak küçük dramlar, muthikeler ustasıdır; hemen bütün eserleri bir bir İngilizceye tercüme edildi. - 1917 deki Rus inkılâbından beri bilhassa Heinrich Mann, Wassermann, Gerhard Hauptmann, Thomas Mann, asrî ediblerin bir çok eserleri başdan başa Rusçaya tercüme olunur. Rusyada, Alman ediblerinden Heinivich Mann ile Wassermann en ziyade rağbete mazhar olurlar.

Berlindeki Akademiye mülhak Şairlik şubesinin tuhaf bir ciheti vardır ki o da vecihi tesmiyesidir. Yeni Almanyada d'Annunzio kâ'bında muazzam bir şair yoktur. Şaşılacak mı? Almanya ahalisi 1850 senesindenberi maddî inkişaf husulüne dört el ile çalışarak Almanyanın şairlik istidadı za'ıflamaya ve eski Almanyanın bu coşgun punarı his olunacak derecede kurumağa yüz tuttu. Yine son iki nesil esnasında Almanyada itibar kazanmış şairler meyanında şunlar zikre şayan görölür :

Baron von Liliencron (1844 - 1909), Rihard Dehmel (1863 - 1920), Arno Holz (1863 - 1929) Stefan George (1868 de doğmuştur). Hugo von Hofmansthal (1874 - 1929) Sainev Maria Rilke (1875 - 1926). Bunlardan son ikisinin Alman dilinin hâkim olduğu memleketlerin dışarısında da hatırları sayılır. Von Hofmannsthal Viyanalı idi. İyi tiyatrolar yazdı. Rilke Pragda doğdu, epi bir müddet meşhur Fransız heykeltıraşı (Rodin) in hususî kâtibi iken fransızca parlak şiir yazmağa kadir olmuştu. Avrupanın her tarafında, Almanyada da son yüz senede muharrirlerin adedi o kadar çoğalıyordu ki eyilerini seçmekte zahmet çekildi. Türkçede muharrirlerin eyisine edib derler. Almandada 19 uncu asırda güzide muharrirler için ayrı ad yokdu. Lâkin aşağı yukarı 1900 yılından beri Almanyada tarihi edebiyat uleması Alman

edebiyatı üzerine yazarken edib yerine şair (Dichter) demeğe başlıyorlardı. Bir çok üdeba uzun müddet bu yeniliğe iştirak eylemek istemiyorlardı.

Nihayet haysiyetlerini muhafaza, ve etraflarında görülen adilik üzerinden irtika için Alman edibleri içindekilere açık mektup yazmak gibi çarelere de müracaat ile şair lakabını kabul etmeğe rıza yüzünü gösterdiler. Prusya hükûmeti de Güzeli San'atlar Akademisine tabi bir edebiyat şubesini meydana getirmek arzusunı fiiliyat sahasına geçirdiği vakit (şair) vechi tesmiyesi kabul ettirilmisdir. Derlerdi ki nesren yazılmış bir eser iyi olmak şartile öyle kıymetdar şairane cihetleri vardır ki nazmen yazan ona belki yetişir, belki de yetişmez. Böylelikle güzide nâsırlara şair demek bütün cihan edebiyatı için fevkalâde ehemmiyeti haizdir. Almanyada ahali aralarında görüşürken şair diye her memleketde olduğu gibi manzume yazan edib anlaşılır. Almanya ahali lisani, el ele veren ülema ve üdeba istilahnal[*] ilerde galebe çalacak mı? Demek oluyor ki Berlindeki Akademinin şairlik şubesine

atiyen Edebiyat Şubesi mi, Muharrirler Akademisi mi denilecek? Yoksa şair yeni manasında mı kullanılacak? Mühim görülen bu sualin cevabı henüz belli değildir.

Zeyl olarak şunu da arz edelim ki İngiltere'de Glasworthy gibi yüksek ufuklarda cevvelan etmekle ziyade ulvî tabirlere müracaat eylemek cazibane; hayal perver bir lisan kullanan bazı nâsırlara son zamanlarda şair derler. Rusyada nesir yazan muharrir hakkında şair denilmesi caiz görünmez. Gene fevkalâde bir taltif ve milletin payansız muhabbetine nişane olmak üzere Rusyada da nadir bir istisna belki biricik istisna var: Gogol, ki Revisor namında muthikesi Rusyanın en meşhur piyeslerinden oldu ve Ukrayna çöllerinde sabıkda yaşanılmış vahşiyane hayatını zemin ittihaz eden bir diğer zarif, şairane hikâyesi, bir va-

kit bütün Rus mekteblerinde ezberleniyordu.

Fransada, İtalyada nâsırlara şair denilmez.

KARL SUSSHEIM

MAZLUM ÖLEN BİR ANNEYE

Pür tehammül yaşadın nim khuda ruhile;
Gizledin sen yararı şefkatine ben kanadım;
Yutdum efganlarımı, sihhatına zehr içdim,
Gözlerimde uçuşan giryeleri ağlamadım.

«Karlı Dağdan Ses» den 27 Tem. 1917

GARB FİKRİYYATI

LORD BYRON UN ESERLERİ : TAHLİL

Child - Harold un seyahati. (Child Harold's Pilgrimage)

Bu manzume dört mekameden müteşekkildir; 1 inci ve 2 inci mekameler 1812 de intişar etmiştir; 3 üncü ve 4 üncü mekameler 1816 da çıkmıştır. — Şair, kendisini, günün birinde, memleketinde ikametden bıkan genç bir çapkın olan Harold un yerine koyar. Gönlü hasta idi. Zevk ve eğlence arkadaşlarından uzaklaşmak istiyordu; diyorlar ki, donuk ve ratıb gözlerinde bazı bir göz yaşı parlardı; fakat vekar, göz yaşını derhal gözünde dondururdu. Adeta felakete mütehasırdı... » Binaen'aleyh, ecdadının köşkünü, ve kendisini hiç bir kimsenin sevmediği memleketi terk eder. Britanya sahillerinin beyaz kalyalarından, gemi uzaklaştığı vakit

[*] Lehcisine demek istiyor. [İçtihaat]